

סוד חג המצות

כבר כתבנו בפתיחת חבור זה (בהקדמה) כי חטאו של אדם הוא היה סבה שיפתח המעיין הנרפש מקור הזוהמא¹, ונמשכה עליו ועל כל יוצאי ירכו והוצרכו הצורות ההם צרוף ולבון, וזה טעם גלות מצרים שהוא כור הברזל וגלו ישראל שם כדי להזקק מן הסיג שהוא ולעזוב שם לכולכם וזוהמתם המעורבת בצורתם מכח הנחש הערום. ולפיכך היו ערומים מזיו השכינה שנאמר (יחזקאל טו, ז) ואת ערום ועריה, ואחר הצרוף והלבון זכו להתלבש בזיו

שערי דוד

¹ ראה בהקדמה (בהערה על 'דימו שהוא בראס'). והמעייין הנרפש הוא ע"פ הפסוק במשלי (פרק כ"ה פסוק כ"ו) מעיין נרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע. ופירש המלבי"ם שהמקור הוא במעמקי האדמה שמשם יבעו המים אל המעיין, והצדיק כשימוט הגם שיתקלקל המעיין, ר"ל שפעו ועשרו ופרנסתו, לא נשחת המקור שהוא בטחונו בה' שמשם בא השפע אל המעיין, אבל אם מט לפני רשע, אז מלבד שנרפש המעיין, נשחת גם המקור שהוא הבטחון בה', כי אז יטילו ספיקות בהשגחה, למה תחריש כבלע רשע צדיק ממנו וכדומה ע"כ, והיטב מבואר כדלקמן שנפלו תחת הערלה, ובהערות שאדם הראשון משך על עצמו את הערלה.

² לסטרא אחרא אין חיות משלו ואין לו קיום, אלא על ידי היניקה מנצוצות הקדושה, היינו כשיש קדושה הסיטרא אחרא מרמה ומכסה כביכול שכח הקדושה המשפיע כל השפעה, זה הוא, וזאת עושה ג"כ על ידי הסתר וכיסוי שמכסה את פתח ההשפעה בכיסוי עד שהרואה סובר שההשפעה מהכיסוי ונסתר מעיניו מקור כל ההשפעה שהיא מן הקדושה בלבד, וזה ענין הערלה המכסה את הברית, הסיטרא אחרא היא הערלה המאחזת את העינים כדי שיסבור הרואה שהיא, הערלה, היא המשפיעה, אמנם אין זה אלא כיסוי המאחז את העינים, ואין לו קיום אלא ע"י השפעת הקדושה שאותו הוא מכסה (וראה תקוני זהר ט"ה ע"א).

הכיסוי הזה הוא שגורם לאדם חוסר ביטחון בבוא עולם, גם בעלי אמונה לבם מעוררב ומסופק בספקות להיות במדרגות שונות בענין הביטחון, אין יודעים אם מצאו חן בעיני ה' או מרוחקים מקירבתו, צוק העיתים ונסיונות הזמנים מערבבים את לב האדם ומפילים בו בחינה של שאלת היש ה' בקרבנו אם אין, וכעין הכתוב בשיר השירים (פרק ה' פסוק ד'-ד') דודי שלח ידו מן החר ומעי המו עליו, קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול, פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני. כל נסיונותיו של האדם נולדים מכיסוי זה, ספקות, והספקות הם תולדת הסתר הכיסוי של הערלה, וראה עוד זוהר (ויחי דף רל"ד ע"ב) שגילוי הקץ היה מטהר מערלה, כי סרים הספקות.

ואדם הראשון מושך בערלתו היה (סנהדרין ל"ח ע"ב), ביאורו שכיון שאכל מעץ הדעת שנתפתה להיות כאלהים יודעי טוב ורע, וסבר שתרכה עוד מעלתו ע"י ידיעת הרע עוד, נפל בערלה שנעשה הרע פנימי בו ונהיה חבוש בה ולא אדון לה, וזה ביאור עוד דברי הגמ' שם שאחר שאכל מעץ הדעת מין היה או כופר היה, והם מתולדת הערלה והספקות.

³ כתב בספר עבודת הקודש (חלק ב' פרק כ') שהכל נקרא אדם בהיות הגוף מחובר אל הנפש, וכמו האגוז שבהיות הקליפות והמוח בחבור אחד הכל נקרא בשם אגוז אבל בהפרד המוח השאר נקרא קליפה לא אגוז עכ"ל. וראה באור יקר (בראשית שער ד' סימן ו' דף כ"ב) שלאגוז ד' קליפות ואחת מהן נקראת 'קשה'. וראה באריכות באר היטב באור יקר (רע"מ שער א' סימן י"ח כרך ט"ו דף פ"ז-צ'). והמלבי"ם (יחזקאל פרק א' פסוק ד') כתב ז"ל, כבר ידענו מסוד קדושים שהמרכבה שראה יחזקאל היה בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, והיה המראה ההוא למטה ממחזה המרכבה שראה ישעיה שהיתה בעולם הכסא וכו', והנה ראה את המרכבה באה מן הצפון וכו', אבל ראהו שנוסע על דעת להחריב את ציון ולשרוף את היכלו, כי ראה סביב המרכבה רוח סערה וענן ואש מתלקחת שכולם מורים על חורבן והשחתה ושרפה, רק שראה שסביב האש יש נוגה, שהנוגה הוא מקבל האור ומאיר ואינו שורף שהוא מדת החסד השופע בתוך החשך להאיר את הלילה וכו', והם הד' קליפות הסובבים את האגוז ששלשה מהם קשים ומרים, ואחד היא הרכה הדבוקה אל הפרי שמעורב מן טוב ורע שהיא קליפת נוגה וכו'.

⁴ ראה זוהר (פרשת ואתחנן רס"ג ע"א) שמספירת החכמה יוצאים 'מבועים' של חסדים וגבורות המושפעים לספירת הבינה, מספירת הבינה יוצאים 'נחלים' של חסדים וגבורות המושפעים אל הספירות התחתונות, בהגהות מהרח"ו (שם) כתב שהנחלים הם ה' חסדים הנמשכים מאמא, והמבועין הם ה' גבורות הנמשכים מאמא. וראה בפיוט 'אל מסתתר בשפירי חביון' לרבי אברהם מימון תלמיד הרמ"ק, בבית השלישי המדבר על ספירת הבינה ז"ל, 'רחובות הנהר נחלי אמונה מים עמקים ידלם איש תבונה תוצאותיה חמשים שערי בינה אמונים נוצר ה"'.
⁵ בזוהר (ואתחנן רס"ב ע"א) כתוב על חמישים שערי טומאה 'דהו סתימין ומתקטרין בשלשיהוין', שהיו אותם השערים סתומים וקשורים בתחילה בשלשלאות שלהם ולא יכלו ישראל להסיר עולם מעליהם.

הקדוש ברוך הוא פתח חמשים שערי בינה כדי להוציא את ישראל ממצרים, וביאר הרמ"ק באו"י (שם) שפתיחת השערים העליונים שבבינה היתה כדי לגאול את ישראל ממצרים להוציאם לחירות, ופתיחת השערים התחתונים שבמלכות היתה כדי לעשות דין במצרים. בדמשק אליעזר כתב, שישראל בגלות מצרים היו קשורים ומלופפים על ידי שתי בחינות הנוקבא של הקליפה, שהם הבינה והמלכות, שכן 'זה לעומת זה עשה האלקים', וכשם שיש בינה ומלכות בצד הקדושה, כך גם בצד הקליפה. בפרדס רימונים (תחילת שער השערים) הוסיף לבאר, שהואיל ובני ישראל שקעו בחמישים שערי הטומאה, היו משועבדים על ידי כל כוחות הקליפה, ולכן כדי להוציאם משם היה צורך להשפיע מכל חמישים שערי בינה המכוונים כנגד חמישים שערי טומאה אלו שהיו משוקעים בהם. בספר הליקוטים (פרשת בא) כתב האריז"ל, בביאור מאמר חכמינו זכרונם לברכה בהגדה, 'מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של חמש מכות', ויש אומרים 'של חמשים מכות', שחמש המכות הן כנגד חמשת

שהוא שבת, ואז יתבטל יצר הרע מן העולם. ועוד ירמוז לנו הענין הגדול הזה שצריך לבער החמץ הידוע שלא יראה בין שש שהוא וא"ו שבשם ובין שבע שהיא בת שבע אם שלמה, שלא לקצץ בנטיעות היפות.

טעם ארבע כוסות. כבר כתבנו למעלה כי כשגלו ישראל למצרים נפלו תחת הערלה, ודע כי הערלה היא יש

לה ארבע קליפות קשות וכל מי שנופל תחתיהם שוב אין לו צד חירות כפי טבעו של עולם, ומפני זה נתירא יעקב אבינו ברדתו למצרים עד שאמר לו הקב"ה (בראשית מו, ג) אל תירא מרדה מצרימה וגו' אנכי ארד עמך וגו' ואנכי אעלך גם עלה, הבטיחו שבכל מקום שגולין ישראל שכינה עמהם (מגילה כט, א), וכשבא לפדות את עצמו פודה גם כן את ישראל, וזהו שאמר דוד ע"ה (ש"ב ז, כג) אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו. וכשהגיע עת הגאולה הוצרך הקב"ה לשבר הקליפות ההם כדי להוציא את ישראל לחירות, וזהו וה' הכה כל בכור (שמות יב, כט), ובאלהיהם עשה ה' שפטים (במדבר לג, ז). ולפיכך צוה הקב"ה למול את בני ישראל לצאת מתחת הערלה, וכשנבדלו מן הערלה מיד יצאו לחירות כענין שכתוב (זכריה ט, יא) בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו. וכנגד שבירת הארבע קליפות נאמרו ד' לשונות של גאולה בפרשת וארא (שמות ו, י) כדי להוציא את ישראל מתחת שעבודם, ונגדם נצטוינו לשתות ארבע כוסות, ובהסבה דרך חירות. והבן כי היין המשומר בענביו⁶ היה סבת גאולתן של ישראל ממצרים מתחת הערלה בעלת

מצרים חמשים פעמים בתורה⁶ להודיע בכח מי יצאו. והוצרכו לדם מילה לצאת מתחת הערלה שהיו משועבדים תחתיה, ולהוציא החמץ מרשותם שכבר יצאו מכף מעול וחומץ, ולאכול מצה להדבק באמונה העליונה, שאילו לא הופיעה מצה שמורה שאין שום חמץ מתערב שם לא היו נגאלים.

ואמרו ז"ל בפרק קמא דקדושין (לח, א) עוגות שהוציאו ממצרים טעם מן טעמו בהם, הנה ביארו כי מוצא המן מוצא המצה ומקום אחד להם. והנה האוכל חמץ בפסח קוצץ נטיעות הגן הקדוש, שגורם הסתלקות האור הבהיר סוד מצה שמורה ולעורר החמץ הידוע שאור שבעיסה. וזו היא כוונת חז"ל באמרם (זוהר ח"ב קפב, ב) אלהי מסכה לא תעשה לך (שמות לד, יז) וכתוב בתריה (שם יח) את חג המצות תשמור, מלמד שכל מי שאינו שומר את המצות ואוכל חמץ כאלו עובד ע"ז. ולפיכך עשו בו הרחקה יתירה יותר משאר איסורין שבתורה. ועוד יש רמז אחר בביעור חמץ, והוא שעתידי הקב"ה לבער יצר הרע מן העולם בסוד (יחזקאל לו, כו) והסירותי לב האבן מבשרכם וגו', ודוגמא זו נצטוינו לבער החמץ.

והנה יציאת מצרים בטחון ובשורה לכל הטובות שאנו עתידים לקבל באחרונה, והיא עדות גדול על העולם העתידי להתחדש עלינו, ולפיכך ביעור חמץ משש שעות ולמעלה (פסחים ד, ב), לרמוז אל האלף השביעי

שערי דוד

האותיות שבשם אלה"ם שהוא בחינת הדין, וחמישים המכות מרמזות על האותיות מ"י שבשם אלה"ם (שכן מ"י בגימטריה חמישים, וכן מ"י הוא כינוי לספירת הבינה שבה חמשים שערים, וראה שרבינו כתב כאן 'להודיע בכח מ"י יצאו'). ולכן נזכרה יציאת מצרים בתורה חמשים פעמים, כנגד חמשים שערי בינה שתכליתם להוציא את בני ישראל מחמשים שערי הטומאה שהיו משוקעים בהם. אמנם באור החיים (שמות פרק ג פסוק ח) כתב שבני ישראל לא שקעו במצרים אלא במ"ט שערי טומאה, ולא באו בשער החמישים, ולכן גם לא זכו לבוא בשער החמישים משערי הבינה, הואיל ולא הוצרכו לו לצורך יציאתם משם. השגה זו, יזכו לה לעתיד לבוא על ידי קיבוץ נדחי ישראל מארצות פזורים, שבזה יבררו את הקליפה שבשער החמישים, ויזכו להשגה זו בזכות התורה הקדושה ובוזה יבטלו כל בחינות הטומאה.

⁶ ראה זוהר פרשת ואתחנן (ואתחנן וס"ב ע"א) ואדכר זמנין סגיאין דזכרנא דמצרים, היינו שפעמים רבות מוזכר בתורה ענין יציאת ישראל ממצרים, ומוזכרת גם מצרים עצמה (צד הקליפות). וביאר בדמשק אליעזר ש'זמנין סגיאין' פירושו פעמים רבות, יותר מחמשים פעמים, אלא שכל הזכרה היתירה על אותן חמישים פעמים יש לה טעם משלה.

בפרדס רימונים (תחילת שער השערים) כתב שיש אחד עשר פסוקים שבהם מוזכר יציאת מצרים, יתר על חמישים הפעמים המרמזים על חמשים שערי בינה, ומנה ופירט את כל החמישים פעמים שיציאת מצרים הוזכרה בתורה, וכן את אחד עשר הפעמים הנוספות. וביאר כי חמישים פעמים אלו הן להזכרת הנס הגדול של יציאת מצרים והם הפסוקים המרמזים על חמשים שערי הבינה, אבל אחד עשר פעמים הנוספות הן להזכיר מאורע מסויים שאירע, או את השנה שבה יצאו ממצרים, או את יום יציאתם, או להזכיר את העם היוצא ממצרים, ולא את הנס הגדול של היציאה עצמה.⁷ ראה לעיל (סוד חג המצות, הערה על 'היו משועבדים שש') שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצריים היתה של חמש מכות, וחמש המכות הן כנגד חמשת האותיות שבשם אלה"ם שהוא בחינת הדין, וחמישים המכות מרמזות על האותיות מ"י שבשם אלה"ם, שכן מ"י בגימטריה חמישים, וכן מ"י הוא כינוי לספירת הבינה שבה חמשים שערים, ורבינו כתב כאן 'להודיע בכח מ"י יצאו'.

⁸ כתב רבינו בספר עבודת הקודש (חלק ב' פרק כ"ט) ז"ל, ובסוף פרק אין עומדין מאי עין לא ראתה, אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, ריש לקיש אמר זו עדן שלא ראתה עין מעולם, ואם תאמר אדם היכן היה דר בגן, ושמא תאמר גן זה עדן, ת"ל ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, גן לחוד ועדן לחוד, יין המשומר בענביו הוא השפע הזך והנקי והוא היין המשמח אלהים הנשמר והגנוז בעולם הנעלם סוד ה"א ראשונה שבשם הגדול, והוא משומר מששת ימי בראשית (היינו משש ספירות) שאינן מתפשט שם מפני החטא הגורם הקצוץ והפרוד בין אחים, והוא גנוז לצדיקים, ויש אומרים משומר מלשון שמרים כי אין יד השמרים נוגעת שם כי יצאו ממנו ונברר היין הטוב והוא סוד נעלם ידוע לחכמי לב עכ"ל.

ובפרדס רימונים (שער ח' פרק כ"א) כתב הרמ"ק, ישקני מנשיקות פיהו וכו' ומתוכו נתבאר שאין הנשיקה הזאת ע"י הגבורה שמשם השפעת יין המשכר ואש השורף כנודע וכו' אלא הנשיקה הוא בפה שהוא רחמים יותר ומשובח יותר, שמן החוטם לפעמים יוצא הדין אבל הפה הוא רחמים

בטוחים ברחמי שמים שיזמין לנו מקום ונבארנה בפני עצמה.

הסדר השני. לוקח מצה שלימה והחצי שהניח בין שתי השלימות ומניח פרוסה בתוך שלימה, ומברך המוציא על הפרוסה שהיא רמז על כנסת ישראל הנקרא לחם עוני, ואח"כ מברך על אכילת מצה על השלימה שהיא רמז על אם הבנים. ואח"כ לוקח מן המרור וטובל בחרוסת, שהוא רמז לטיט היון שהוא במצולות ים כנרת שהיו ישראל טבועים בו ועלו משם שנאמר (תהלים מ, ג) ויעלני מבור שאון מטיט היון. ואחר כך לוקח המצה הג' ובוצע ממנה וכורכה עם המרור ואוכלן בבת אחת, זכר למקדש כהלל שהיה כורך פסח מצה ומרור ואוכל. וכוונת הקדוש ע"ה לרמוז שהמצה העליונה נכרכה עם החסא ואז נגאלו ישראל.

טעם שאין גומרין ההלל בכל שבעת ימי הפסח כמו בחג, אמרו רז"ל בערכין פ' אין בערכין (י"ב) משום דחג חלוקין קרבנותיו ופסח אין חלוקין קרבנותיו.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה (ח"ג צה, ב) אמרו לפי שעדיין לא נקשרו קשר שלם באמונה העליונה בכלל כמו שנקשרו אחר כך, כי בשני ימים ראשונים שלום בכל ושלוש מעלות הרובצים על הבאר בחבור אחד, אבל בשאר הימים לא זכו עדיין ישראל להשתלם בהם כי עדיין לא נתנה תורה המחברת ביניהם, ולפיכך אין גומרין בהם את ההלל. אבל בימי החג שכבר זכו ישראל לקבל התורה, כל הימים העליונים שהם על ישראל לעין כל בסוד שבעה ענני כבוד והכל בחבור שלם, לפיכך גומרין בו את ההלל.

שוב אמרו שם (ח"ב קפב, ב) את חג המצות תשמור (שמות לד, יח), זהו המקום שנקרא שמור, ולזה אמר תשמור, שבעת ימים תאכל וגו', שבעת ימים אלה אינן כשבעת ימי החג שאלה למעלה ואלה למטה ולפיכך באלה הלל גמור ובאלה שאינו גמור. ועל שהם למטה כתיב (שם) תאכל מצת, חסר וא"ו:

ודע כי מטעם זה הנשים הם בקום אכול מצה כדאמרינן

ד' קליפות הנזכרות במרכבתו של יחזקאל הנביא ע"ה (א), ד'?, ולפיכך ארבע כוסות של יין בלילי פסח, ובכוס ד' אנו גומרין את ההלל לפי שאז אנו עבדי ה' ולא עבדי פרעה.

ובמדרשו של רשב"י ע"ה (זוהר ח"ג צה, ב) אמרו עוד סוד ארבע כוסות לפי שבילל פסח מזדווגים ארבע מדרגות עליונות, ואנו מעוררין שמחתם למטה שהרי זכינו בהם, וד' מדרגות אלו הם ד' גאולות שהרי האחרונה נקראת המלאך הגואל ולא נקראת כן אלא על המדרגה שעליה המאיר עיניה כד"א (רות ג, יג) אם יגאלך טוב, ואין זה מאיר לה אלא מכח שני עמודי הבית שעליו, נמצא שהם ארבע גאולות. כך העליתי מכל דבריו.

הסדר הראשון מביאין לפניו קערה שיש בה שני מיני ירקות, האחד חסא שהוא המרור רמז אל הכנוי וארבע אותיותיו, ונקרא מרור שנאמר (רות א, כ) קראן לי מרה שנתרחקה מן הדעת ונפלה בגלות עם בניה, וכשזכרה נקראת "חסא" ואמרו ז"ל בפ' ערבי פסחים (לט, א) מאי חסא, דחס רחמנא עלן ופרוקינן.

ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר אות עו) מאי תודיע תרחם כד"א (שמות ב, כה) וידע אלהים, מאי וידע משל למלך שהיה לו אשה נאה והעמיד ממנה בנים, חבבם וגדלם, יצאו לתרבות רעה שנאם ושנא אמם, חזרה אמם עליהם אמרה להם בני למה אתם עושים כך שאביכם שונא אתכם ואותי עד שנחמו וחזרו לעשות רצון אביהם, אהבם כבתחלה וזכר אמם, הה"ד (שם) וירא וידע, וכתוב (חבקוק ג, ב) בקרב שנים תודיע, ע"כ.

והכרפס רמז לס' רבוא שהיו בעבודת פרך. והטבול בחומץ כי כן היו משועבדים תחת מעול וחומץ.

ואחר אכילת ירקות יבצע אחת משלש מצות שבקערה, ויתן חציה שהיא רמז לכלה כנסת ישראל שהיא מצה פרוסה, בין שתי השלמות שהם סוד זרועות עולם, ומטה נתונה בין צפון לדרום, לרמוז שבגאולה היא נקרבה הכלה אל הדעת ואז נגאלו ישראל. ואח"כ קורין ההגדה ואין זה מקומה כי יצטרך ספר בפני עצמו לפרשה, ואנו

שערי דוד

וע"י הנשיקה מתעורר כח הגבורה בסוד 'שפע הבינה' יין המשומר יין המשמח עיי"ש כל דבריו הקדושים. וראה עוד שם (שער כ"ג פרק א') שיין המשומר הוא שפע הבינה. וביאר עוד באר היטב (שער כ"ג פרק י') שיש יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, ופירושו כי בבינה יש יין וכשאותו יין יושפע אל ששת ימי הבנין אז נקרא יין המשומר בענביו. ופירוש משומר יש בו ב' פירושים. הא' לשון שמרים ופירושו נשקט על שמריו כי שמרי היין הם סיגי הזהב שהוא סטרא דחשך דגיהנם, וכשהיין הזה למעלה בבינה עדיין לא שקט כי אפשר להיותו נשפע דרך הגבורה ואז הוא קשה וצריך מזיגה יפה, אמנם כאשר כבר נשפע למטה בענביו אז הוא יפה מעצמו כי הוא שקט. או פירושו משומר מלשון שמירה כי הוא שמור שם מבלי תערובת דין קשה. וראה שהביא עוד פירושים שם.

⁹ ראה לעיל (סוד חג המצות, הערה על 'קשה ומרה') שהובאו דברי המלבי"ם.

רבוא דוגמת ששה קצוות היו ראויין לקבל התורה, כי זהו התכלית וזה סבת הגלות כי ירדו שם להזקק מזוהמת הנחש אשר רמה את אבינו הראשון והחטיאו, וזהו שכתוב (דברים כו, ה) ארמי אובד אבי וירד מצרימה, אמר זה משל על מי שרמה את אבינו הראשון והוא בודאי אובד אבי, וירד יעקב מצרימה להזקק ולהניח שם החלודה שעלה עליו מכח המרמה, והוא סבת הגלות מצרים כי יעקב היה מעין שופריה דאדם הראשון (ב"מ ט"ז, א), ואז היו ראויין לקבל התורה שהוא כלל ששה קצוות, ולפיכך הוצרכו ישראל להיות ששים רבוא בדוגמא עליונה. ולפי שהנשים הצדקניות ההם היו יודעות סוד זה היו משתדלות בכל עוז במעשה ההוא להשלים המנין למהר הגאולה לקבל התורה, וכך הוא הראוי שהרי האשה היתה סבת הגלות בהחטיאה את אדם הראשון, דין הוא שתשתדל לתקן מה שעוותו ולמהר הגאולה כדי שיזכו לקבל התורה שהוא שטר שחרור ממלאך המות ומשעבוד המלכיות (ראה ע"ז ה, א), כי כל זה גורם חטאו של אדם הראשון. זהו מה שנראה לנו אמיתית הענין כפי מה שחוננו מן השמים.

בפסחים (מג, ב) כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תאכל חמץ איתנהו בקום אכול מצה. ודין הוא שהרי הן היו באותו הנס, ועוד כי בזכות כשרות שבהם יצאו ישראל ממצרים כדאמרינן בפרק קמא דסוטה (יא, ב) דרש רבי עקיבא בזכות נשים צדקניות שבאותו הדור יצאו ישראל ממצרים שנאמר (תהלים סח, ז) מוציא אסירים בכושרות, אל תקרי בכושרות אלא בכשרות. מה היו עושות כשהיו יוצאות לשאוב מים הקב"ה מזמין להם דגים בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה דגים, ובאות ושופתות שתי קדרות אחת של דגים ואחת של מים ומוליכות אצל בעליהן לשדה ורוחצות אותם וסכות אותם ומאכילות אותם ומשקות אותם ונזקקות לבעליהן וכו' וכיון שמתעברות באות לבתיהן וכיון שמגיע זמן הלידה הולכות ויולדות בשדה וכו' וכיון שמגדלים באים עדרים עדרים וכו'. כוף אזנך ואשמיעך כוונת הצדקניות ההן במעשה ההוא כי חכמה גדולה היתה להן בו, דע כי כל עוד שלא היו ישראל בדוגמת המרכבה העליונה לא היו ראויין להגאל, ואחר שהגיעו למנין ששים